

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації до проведення тренінгу
"ДІАГНОСТИКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ
НАСЕЛЕННЯ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ"**

**для студентів 3 курсу
напряму підготовки 6.030506 "Прикладна статистика"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри статистики та економічного прогнозування.

Протокол № 1 від 25.09.2011 р.

Укладачі: Раєвнєва О. В.
Аксьонова І. В.
Грачов В. І.

М54 Методичні рекомендації до проведення тренінгу "Діагностика тенденцій розвитку населення: погляд у майбутнє" для студентів 3 курсу напряму підготовки 6.030506 "Прикладна статистика" денної форми навчання / укл. О. В. Раєвнєва, І. В. Аксьонова, В. І. Грачов. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. — 40 с. (Укр. мов.)

Подано методичні аспекти організації тренінгової форми навчання у процесі економічної освіти, а саме: структуру і зміст тренінгового заняття, самостійної роботи студентів у межах тренінгу, форми контролю та критерії оцінювання ефективності тренінгу.

Рекомендовано для студентів економічних спеціальностей.

Вступ

Ринкові умови діяльності з одного боку, та велика кількість вузів, які готують фахівців-економістів, з іншого, ставлять випускників відповідної професійної спеціалізації в жорсткі умови конкуренції на ринку праці. Досягти успіху вони можуть лише за умов набуття високої професійної підготовки у вищому навчальному закладі, вміння виявити свої професійні якості під час проходження виробничої практики чи випробування під час вступу на роботу. Підготовку до таких випробувань забезпечує моделювання професійних вмінь майбутнього фахівця впродовж навчання. Розв'язанню означених проблем сприятиме проведення тренінгових занять, які є складовою традиційного навчального процесу.

Суть тренінгу, як засобу активізації навчання у вищій школі, полягає в тому, щоб допомогти студентам сформувати й розвинути комплекс навичок, необхідних для конкретної практичної діяльності. Концепція тренінгу базується на тому, що максимально ефективно засвоєння матеріалу забезпечується лише в разі практичного здійснення учасником певних дій.

Метою тренінгу на тему "Діагностика тенденцій розвитку населення: погляд у майбутнє" є поглиблення у студентів предметних, аналітичних, комунікативних та особистісних компетенцій щодо використання статистико-математичного інструментарію у дослідженні демографічних явищ та процесів.

Завдання тренінгу:

- 1) закріпити знання щодо організації та проведення статистичного спостереження населення;
- 2) посилити навички збору, систематизації та аналізу статистичної інформації щодо демографічних процесів та явищ;
- 3) поглибити вміння щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення статистичної оцінки демографічних явищ та процесів;
- 4) поглибити вміння проведення статистичного аналізу демографічних процесів за рахунок використання методів статистико-математичного прогнозування та моделювання;
- 5) поглибити вміння формування аналітичних звітів з діагностики демографічної ситуації в країні та її регіонах за рахунок засобів інформаційної візуалізації результатів досліджень;

б) довести практичну значущість та необхідність проведення статистичних досліджень демографічних процесів для розвитку країни.

Виходячи з досліджень різних авторів можна зазначити, що особливість і переваги тренінгової форми навчання (перед іншими формами роботи вищого навчального закладу) полягають в поєднанні гуманістичних, демократичних принципів, з інтерактивними методами роботи, що дозволяє навчатись у комфортних умовах та залучати більшість учасників до навчально-виховного процесу; створювати ситуації успіху; добровільно брати участь та визначати власний темп розвитку, що забезпечує індивідуальний підхід; швидко застосувати набуті теоретичні знання на практиці; вивчати складні, емоційно значимі питання в безпечній обстановці тренінгу, а не в реальному житті з його загрозами та ризиками; максимально швидко занурюватись в практичну діяльність, що дозволить бути успішним, а відтак – конкурентноспроможним у професійній діяльності.

Цільовою аудиторією для проведення тренінгу "Діагностика тенденцій розвитку населення: погляд у майбутнє" є студенти 3 курсу напряму підготовки "Прикладна статистика", які вже мають знання щодо загальної теорії статистики, економетрики, економічної статистики та демографічної статистики.

1. Компетенційна база тренінгу

Знання, вміння, які молодь набуває, навчаючись у вищому навчальному закладі є беззаперечно важливими, але поряд з цим є актуальним поняття компетентності. На думку багатьох міжнародних експертів, компетентності є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність випускника вищого навчального закладу до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства.

Компетенції, що формуються протягом даного тренінгу пов'язані з компетенціями, що формуються в межах дисципліни "Демографічна статистика", які, в свою чергу, пов'язані із компетенціями за спеціальністю "Прикладна статистика".

Зміст та структура професійних компетенцій, що формуються під час тренінгу наведена в табл. 1.

Інші компетенції, що формуються в межах тренінгу:

1) аналітичні: здатність до проведення демографічних розрахунків; управління інформацією та знаннями з демографічної статистики; здатність до аналізу та синтезу демографічних процесів; здатність до прийняття управлінських рішень в сфері демографії країни;

2) комунікативні: здатність працювати в команді; здатність вести дискусію; здатність формувати колегіальні рішення; вміння використовувати засоби візуалізації результатів дослідження;

3) особистісні: здатність приймати самостійні рішення, здатність до самостійної та індивідуальної науково-дослідної роботи; здатність до постійного навчання.

Компетенції, які набувають розвитку під час тренінгу

Компетенція, що формується	Знання, що формують компетенцію	Уміння, що формують компетенцію	Мінімальний досвід	Цінності ставлення, поведінкові компоненти (або практичні результати)
1	2	3	4	5
1. Здатність формувати план статистичного спостереження населення країни	Знання щодо: 1) сучасних форм, видів та способів здійснення статистичного спостереження; 2) структури плану статистичного спостереження; 3) законодавчо затверджених методів проведення переписів населення; 4) організації поточного обліку населення; 5) статистичних способів відбору і видів вибірок в статистиці населення.	1) проектувати програмно-методологічні та організаційні питання перепису населення; 2) формувати програми перепису населення; 3) обґрунтовано обирати відповідно до перепису населення форми, методи та способи статистичного спостереження; 4) розробляти анкету для поточного обліку природного (механічного) руху населення	загальні поняття про статистичне спостереження; знайомство з основними питаннями, що розглядаються в плані спостереження; практичний досвід роботи при анкетуванні <i>Дисципліна, з якої отримано теоретичні знання – статистика</i>	1) участь у розробці плану статистичного спостереження демографічних явищ; 2) організація особистої діяльності; 3) організація та контролювання роботи підлеглих; 4) вибір методів та способів пошуку релевантної статистичної інформації <i>Дисципліни, де можуть бути використані отримані знання та досвід – соціальна статистика, економічна статистика, методологія та організація статистики, методи статистичного дослідження в управлінні, при написанні дипломних робіт</i>

1	2	3	4	5
2. Здатність систематизувати та узагальнювати статистичну інформацію з демографічних досліджень	Знання щодо: 1) видів групувань в демографічній статистиці; 2) складу населення за демографічними та соціально-економічними ознаками; 3) основних етапів дослідження демографічних процесів; 4) сутності і завдань стандартизації коефіцієнтів смертності	1) формувати типологічні, структурні та аналітичні групування населення; 2) проектувати віковостатеву піраміду населення країни; 3) визначати тип вікової структури населення; 4) проводити статистичну оцінку старіння населення; 5) використовувати методи стандартизації показників смертності 6) визначати закономірності в розвитку демографічних процесів 7) представляти результати дослідження демографічних процесів засобами інформаційної візуалізації (побудова таблиць, графіків тощо засобами ППП пакети прикладних програм)	базові поняття щодо методів статистичного зведення та групування; базові знання про побудову статистичних таблиць та графіків як засобів візуалізації результатів дослідження; знання індексного методу статистичного аналізу; знання щодо прийомів пошуку статистичної інформації в Інтернет-ресурсах; базові знання щодо використання пакетів прикладних програм з метою проведення розрахунків та візуалізації результатів дослідження <i>Дисципліна, з якої отримано теоретичні знання – статистика, інформатика, ознайомча практика (1 курс)</i>	1) вибір методів та підходів щодо визначення типу вікової структури населення країни; 2) визначення тенденцій старіння населення; 3) статистичний моніторинг демографічного навантаження; 4) здійснення міжрегіональних, міжнародних, статевих та інших порівнянь інтенсивності демографічних процесів; 5) формування навичок проведення наукових досліджень <i>Дисципліни, де можуть бути використані отримані знання та досвід – соціальна статистика, регіональна статистика, науково-дослідна робота студентів</i>

1	2	3	4	5
∞ 3. Здатність формувати систему показників стану, природного руху та відтворення населення країни	Знання щодо: 1) розробки системи показників відтворення населення країни; 2) проведення екстенсивного та інтенсивного статистичного аналізу шлюбності та розлучуваності; 3) статистичних підходів та моделей аналізу інтенсивності народжуваності й плідності	1) проводити розрахунок та аналіз загальних, спеціальних, повікових та сумарних коефіцієнтів шлюбності, розлучуваності, народжуваності, плідності; 2) використовувати методи розрахунку сумарних коефіцієнтів режиму відтворення населення країни; 3) поводити факторний індексний аналіз чистих сумарних коефіцієнтів відтворення населення; 4) визначати закономірності в розвитку демографічних процесів; 5) представляти результати дослідження демографічних процесів засобами інформаційної візуалізації (побудова таблиць, графіків тощо засобами ППП)	базові знання з розрахунку різних видів середніх величин; знання індексного методу статистичного аналізу; базові знання методики розрахунку коефіцієнтів інтенсивності демографічних процесів знання щодо прийомів пошуку статистичної інформації в ресурсах мережі Інтернет базові знання щодо використання пакетів прикладних програм з метою проведення розрахунків та візуалізації результатів дослідження <i>Дисципліна, з якої отримано теоретичні знання – статистика, інформатика, ознайомча практика (1 курс)</i>	1) вибір методів оцінки та аналіз стану, природного руху та відтворення населення країни; 2) здійснення міжрегіональних, міжнародних та інших порівнянь стану, природного руху та відтворення населення; 3) визначення закономірностей розвитку процесів відтворення населення країни та її регіонів; 4) формування навичок проведення наукових досліджень <i>Дисципліни, де можуть бути використані отримані знання та досвід – соціальна статистика, регіональна статистика, науково-дослідна робота студентів</i>

1	2	3	4	5
6 4. Здатність досліджувати міграційні процеси	Знання щодо: 1) класифікації та видів міграцій населення; 2) організації системи збору статистичних даних щодо міграції в розвинених країнах та в Україні; 3) основних завдань вимірювання міграції населення; 4) статистичних показників оцінки міграції населення	1) проводити розрахунок статистичних показників оцінки міграції населення; 2) аналізувати тенденції механічного руху населення країни та її регіонів; 3) проводити діагностику мігрантів за різними ознаками; 4) представляти результати дослідження демографічних процесів засобами інформаційної візуалізації (побудова таблиць, графіків тощо засобами ППП)	базові знання з розрахунку різних видів середніх величин; базові знання методики розрахунку коефіцієнтів інтенсивності демографічних процесів; базові знання щодо використання пакетів прикладних програм з метою проведення розрахунків та візуалізації результатів дослідження; знання щодо прийомів пошуку статистичної інформації в ресурсах мережі Інтернет <i>Дисципліна, з якої отримано теоретичні знання – статистика, інформатика, ознайомча практика (1 курс)</i>	1) проведення статистичного моніторингу структури міграційних процесів; 2) здійснення міжрегіональних, міжнародних та інших порівнянь міграції населення; 3) визначення закономірностей розвитку міграційних потоків; 4) формування навичок проведення наукових досліджень <i>Дисципліни, де можуть бути використані отримані знання та досвід – соціальна статистика, регіональна статистика, статистика підприємства, статистика ринків, науково-дослідна робота студентів</i>

1	2	3	4	5
5. Здатність використовувати методи демографічного прогнозування населення	Знання щодо: 1) поняття та класифікації видів демографічних таблиць; 2) сутності та методів оцінки стаціонарного та стабільного населення країни; 3) класифікації видів прогнозів населення; 4) побудови моделей демографічного прогнозування населення	1) прогнозувати чисельність населення країни на основі моделей стабільного та стаціонарного населення; 2) прогнозувати чисельність населення країни на підставі використання таблиць смертності; 3) прогнозувати чисельність населення країни та його складових на підставі розробки трендових моделей; 4) аналізувати майбутні тенденції чисельності населення країни та зміну його складових; 5) представляти результати прогнозування чисельності населення засобами інформаційної візуалізації (побудова таблиць, графіків тощо засобами ППП)	базові знання методики побудови та аналізу демографічних таблиць; базові знання вибору та побудови моделі прогнозування; базові знання здійснення розрахунків в пакеті Excel; базові знання щодо використання пакетів прикладних програм з метою візуалізації результатів дослідження; знання щодо прийомів пошуку статистичної інформації в ресурсах мережі Інтернет <i>Дисципліна, з якої отримано теоретичні знання – статистика, інформатика, економіко-математичне моделювання, ознайомча практика (1 курс)</i>	1) проведення статистичного моніторингу перспективних тенденцій чисельності населення країни та його структури; 2) здійснення міжрегіональних, міжнародних та інших порівнянь прогностичних значень населення; 3) визначення закономірностей розвитку населення окремої країни та світу; 4) формування навичок проведення наукових досліджень <i>Дисципліни, де можуть бути використані отримані знання та досвід – соціальна статистика, регіональна статистика, статистика підприємства, статистика ринків, міжнародна статистика, науково-дослідна робота студентів</i>

2. Підготовчий етап тренінгової діяльності

Тренінг розрахований на студентів 3 курсу напряму підготовки "Прикладна статистика". Даний тренінг є складовим навчального плану студентів 3 курсу. Тренінг як особливий вид навчальних занять вимагає присутності в аудиторії двох викладачів-тренерів.

Основними організаційними умовами до проведення тренінгу є:

наявність засобів візуалізації: ноутбук, мультимедійний проектор, екран, комп'ютери, принтер, фліпчарт тощо;

вільний доступ студентів до науково-методичної літератури, періодичних видань, статистичної інформації, тобто наявність Інтернету;

наявність аудиторії (комп'ютерного класу), яка дозволяє створити умови невимушеної атмосфери і в той же час має обладнання для пошуку інформації та проведення аналітичних досліджень;

Для організації і проведення тренінгу необхідно відповідно підготовлені викладачі-тренери (фасилітатори), підготовка яких повинна здійснюватися цілеспрямовано, а також необхідна мотивація викладача щодо проведення занять у тренінговій формі роботи, так як для її підготовки потрібен значний час, відповідні матеріальні ресурси тощо.

Основні вимоги до студентів-учасників тренінгу: "

володіння базовими знаннями з демографічної статистики за напрямками демографічних досліджень: природний рух населення, міграційний рух населення, шлюбність та розлучуваність, відтворення населення після завершення вивчення дисципліни "Демографічна статистика" протягом навчального семестру;

вміння використовувати пакети прикладних програм (далі ППП) та інформаційні оболонки для інформаційної підтримки збору, обробки та аналізу статистичної інформації;

володіння статистичною методикою обробки, оцінки та аналізу інформації щодо певних напрямів демографічних досліджень;

володіння навичками використання економіко-математичних методів для апроксимації соціально-економічних процесів;

володіння навичками презентації результатів дослідження;

вміння працювати в команді та виражати групове рішення;

вміння користуватися Інтернет-джерелами та здійснювати пошук релевантної інформації щодо проблем, які досліджуються;

здатність до активної участі в ігрових ситуаціях та готовність до партнерських стосунків.

До викладача-тренера також висуваються певні вимоги:
 вільне володіння матеріалами тренінгу, знаннями, вміннями та навичками проведення демографічних досліджень;
 обізнаність у проведенні тренінгових вправ;
 вміння коригувати роботу груп студентів та усувати конфліктні ситуації;
 здатність до управління аудиторією;
 наявність ораторських якостей.

3. Змістовна структура тренінгу

Із самого початку проходження тренінгу кожен студент має бути ознайомлений із завданнями, змістовними блоками тренінгу та очікуваними результатами за кожним із завдань тренінгу. Усі ці завдання тренінгу підкоряються меті тренінгу і спрямовані на досягнення тих компетенцій, які формує даний тренінг і які описані у вступі. У табл. 2 наведена змістовна структура тренінгу з урахуванням вищевикладеного.

4. Організаційна та загальна структура тренінгу

Структура тренінгу має певний цикл засвоєння:

- 1) вхід – постановка проблеми;
- 2) актуальність питання для практичної діяльності;
- 3) виклад основної інформації;
- 4) обговорення, виконання практичних завдань, аналіз проблеми;
- 5) підсумки й висновки.

Згідно із програмою проведення тренінгу передбачено 30 академічних годин, які розподілено на п'ять днів по шість годин (270 хвилин).

Нижче наведено сценарії проведення навчальних занять даного тренінгу за днями, табл.3.

Таблиця 2

Змістовна структура тренінгу

	Завдання	Змістовні блоки	Очікувані результати
1	2	3	4
	Закріпити знання щодо організації та проведення статистичного спостереження населення	Підготовчий етап до проведення статистичного спостереження населення (1 день) Формування плану статистичного спостереження населення країни (2 день)	Здатність здійснювати спостереження за демографічними явищами та процесами Практичні вміння та навички щодо розробки плану статистичного спостереження населення, організації його проведення

1	2	3	4
	Посилити навички збору, систематизації та аналізу статистичної інформації щодо демографічних явищ та процесів	Здійснення етапів статистичного дослідження демографічних процесів (3, 4, 5 дні)	Здатність здійснювати спостереження за демографічними явищами та процесами Практичні вміння та навички щодо систематизації, групування, аналізу інформації з демографічних досліджень
	Поглибити вміння щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення статистичної оцінки демографічних явищ та процесів	Побудова обґрунтованої системи статистичних показників стосовно певних напрямів демографічних досліджень (3 день)	Здатність формувати систему збалансованих статистичних показників для оцінки та аналізу демографічної ситуації в країні
	Поглибити вміння формування аналітичних звітів з діагностики демографічної ситуації в країні та її регіонах за рахунок засобів інформаційної візуалізації результатів досліджень	Проведення оцінки, аналізу та визначення тенденції розвитку демографічних процесів за напрямками: природний рух населення, механічний рух населення, відтворення населення, шлюбність та розлучуваність населення (3, 4, 5 дні)	Здатність щодо виявлення статистичних закономірностей в процесах природного та механічного руху населення
	Поглибити вміння проведення статистичного аналізу демографічних процесів за допомогою використання методів статистико-математичного та прогнозування моделювання	Визначення перспективних тенденцій у розвитку певних напрямів демографічних процесів на підставі методів демографічного та економіко-математичного прогнозування (5 день)	Здатність до використання сучасних пакетів прикладних програм для діагностики та прогнозування демографічних явищ і процесів. Здатність до побудови прогностичних моделей у демографічних дослідженнях

1	2	3	4
Мета тренінгу – поглиблення у студентів предметних, аналітичних, комунікативних та особистісних компетенцій щодо використання статистико-математичного інструментарію у дослідження демографічних явищ та процесів	Поглибити вміння проведення статистичного аналізу демографічних процесів за допомогою використання методів статистико-математичного та прогнозування моделювання	Визначення перспективних тенденцій у розвитку певних напрямів демографічних процесів на підставі методів демографічного та економіко-математичного прогнозування (5 день)	Здатність до використання сучасних пакетів прикладних програм для діагностики та прогнозування демографічних явищ і процесів. Здатність до побудови прогностичних моделей у демографічних дослідженнях
	Довести практичну значущість та необхідність проведення статистичних досліджень демографічних процесів для розвитку країни	Змістовна спрямованість програми тренінгу	Набуття розуміння про актуальність існування посади демограф-аналітик

Таблиця 3

Організаційна структура тренінгу

Частина тренінгу	Час, хвил.	Модуль навчання	Зміст модуля	Форми, технології, вправи	Матеріал	Тренер/відповідальний
1	2	3	4	5	6	7
День перший						
Вступна	15	1. Вступне слово викладача-тренера, налаштування тренінгової групи на роботу	Визначення основних компетенцій, які мають бути поглиблені протягом тренінгу	Вступне слово	–	Раєвська О. В., Аксьонова І. В.
	20	2. Презентація тренера, цілей і завдань тренінгу, компетенційної бази тренінгу		Презентація	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди), роздатковий матеріал	Раєвська О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.

1	2	3	4	5	6	7
	30	3. Знайомство учасників тренінгу, визначення їх сподівань від тренінгу	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Вправа на знайомство та визначення очікувань "Серветки"	Банки візуального супроводження (фліпчарт, папір, маркери, стікери, серветки, бейджики)	Аксьонова І. В.
	10	<i>П е р е р в а</i>				
	10	4. Прийняття правил роботи в тренінговій групі	Набуття навичок поваги до особистості, до думки іншої людини, дотримання вимог регламенту роботи, вироблення навичок згуртованих дій, розвиток групової взаємодії, формування установки на взаєморозуміння	Вправа на прийняття правил "Наші правила", мозковий штурм	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліп-чарт)	Грачов В. І.
	30	5. Висновок тренера щодо підготовленості групи студентів до тренінгу		Вправа на об'єднання в малі групи "Пори року", робота в малих групах: а) "Що таке демографічна статистика?", б) "Які методи використовуються в аналізі демографічної ситуації?", презентація роботи в малих групах	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
Основна	10	1. Розминка, стимулювання групового процесу		Вправа на групову взаємодію "Жахливо-прекрасний малюнок"	Банки візуального супроводження (папір, маркери)	Аксьонова І. В.
	15	2. Міні-лекція "Статистичне спостереження та його складові"	Розкриття основних понять щодо статистичного спостереження	Презентація викладача-тренера в редакторі Power Point	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
		3. Організація та проведення перепису населення в Україні	Формування практичних навичок щодо проведення перепису населення	Рольова гра	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
	5	3.1. Визначення мети та завдань рольової гри	Формування у студентів свідомості про перепис населення	–	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди), роздатковий матеріал	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
	10	3.2. Формування груп-стейкхолдерів	Формування чотирьох груп, виявлення лідера в малих групах, призначення ролей	Вправа на об'єднання в групи "Геометричні фігури", вправа на виявлення лідера "Зроби крок вперед"	Набір наклейок різних форм геометричних фігур	Грачов В. І.
	70	3.3. Робота в групах	Формування навичок роботи з Інтернет-джерелами щодо розробки організаційної структури перепису, пошуку нормативних та законодавчих актів, складання демографічного паспорту територій	Рольова гра стейкхолдерів	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Групи стейкхолдерів
Завершальна	20	1. Завершення роботи в групах	Підведення підсумків роботи груп	Виступ керівників груп-стейкхолдерів	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Керівники малих груп
	15	2. Рефлексія	Отримання зворотного зв'язку від учасників рольової гри	Шерінг "Що ви отримали за 1 день тренінгу?"	–	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
	10	3. Видача завдань для наступного дня тренінгу, підведення підсумків	Домашнє завдання по самостійному формуванню презентацій щодо завдань груп-стейкхолдерів в межах проведення перепису населення	–	–	Раєвська О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.
День другий						
Вступна	15	1. Налаштування тренінгової групи на роботу, відтворення результатів першого дня тренінгу	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Виступ тренера	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвська О. В., Аксьонова І. В.
Основна	80	1. Презентація домашнього завдання	Формування навичок групової взаємодії, навичок роботи в редакторі Power Point, компетенцій щодо організації та проведення статистичного спостереження населення країни та узагальнення і систематизації статистичного матеріалу	Презентація в редакторі Power Point	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Представники груп-стейкхолдерів
	10	Перерва				
	15	2. Розминка, стимулювання групового процесу	Формування двох робочих груп	Вправа на об'єднання в групи "На кризі"	Дві картонки діаметром 1 м	Аксьонова І. В.
	45	3. Формування плану статистичного спостереження населення	Формування компетенцій щодо складання програмно-методологічних та організаційних питань плану спостереження населення країни	Робота в малих групах	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Учасники груп

1	2	3	4	5	6	7
	15	4. Розробка презентації результатів роботи груп	Формування навичок групової взаємодії, навичок роботи в редакторі Power Point	Робота в малих групах	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Учасники груп
	40	5. Презентація результатів розробки плану статистичного спостереження населення країни	Формування навичок презентації результатів дослідження, ведення дискусії	Презентація, групова дискусія	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Учасники груп
Завершальна	10	1. Завершення роботи в групах	Формування звітів студентів про особистий вклад протягом дня	Вправа, що сприяє засвоєнню знань "Який мій особистий вклад у роботі групи стейкхолдерів?"	Папір, ручка	Учасники груп
	30	2. Рефлексія	Отримання зворотного зв'язку від учасників тренінгу	Мозковий штурм "Яких компетенцій ви набули сьогодні?"	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Грачов В. І.
	10	3. Видача завдань для наступного дня тренінгу, підведення підсумків	Домашнє завдання по складанню тестів щодо питань рольової гри	–	–	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.
День третій						
Вступна	15	1. Налаштування тренінгової групи на роботу, відтворення результатів другого дня тренінгу	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Виступ тренера	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.

1	2	3	4	5	6	7
Основна	15	1. Міні-лекція "Основні напрями проведення демографічних досліджень"	Розкриття основних понять щодо різних напрямів демографічних досліджень	Презентація викладача-тренера в редакторі Power Point	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Аксьонова І. В.
	10	2. Розминка, стимулювання групового процесу	Формування чотирьох робочих груп	Вправа на об'єднання в групи "Мозаїка"	Листівки	Раєвнева О. В.
		3. Формування інформаційно-аналітичного забезпечення та обґрунтування статистичного інструментарію оцінки певних напрямів демографічних досліджень	Формування практичних навичок щодо розробки системи статистичних показників, визначення доцільних методів аналізу та презентації результатів дослідження за напрямками:	Групова робота, мозковий штурм, дискусія, супервізія		Учасники робочих груп
	50	3.1. Формування обґрунтованої системи статистичних показників з певного напрямку демографічних досліджень	• природний рух населення; • механічний рух населення;		Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Учасники робочих груп
	30	3.2. Презентація результатів роботи груп щодо вибору системи статистичних показників	відтворення населення; • процеси шлюбності та розлучуваності	Презентація в редакторі Power Point	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Представники робочих груп
	10	Перерва				

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
Основна	45	3.3. Вибір та обґрунтування доцільності використання спеціальних статистичних та демографічних методів в оцінці та аналізі за певними напрямками демографічних досліджень	Формування практичних навичок щодо розробки системи статистичних показників, визначення доцільних методів аналізу та презентації результатів дослідження за напрямками:	Групова робота, мозковий штурм, дискусія, супервізія	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Учасники груп
	30	3.4. Презентація результатів роботи груп щодо вибору методів оцінки та аналізу певних напрямів демографічних досліджень	• природний рух населення; • механічний рух населення; • відтворення населення; • процеси шлюбності та розлучуваності	Презентація в редакторі Power Point	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Представники робочих груп
	10	<i>Перерва</i>				
Завершальна	15	1. Завершення роботи в групах	Формування звітів студентів про особистий вклад протягом дня	Вправа, що сприяє засвоєнню знань "Продовжіть фразу"	–	Учасники груп
	25	2. Рефлексія	Отримання зворотного зв'язку від учасників тренінгу	Мозковий штурм "Яких компетенцій ви набули сьогодні?"	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Грачов В. І.
	15	3. Видача завдань для наступного дня тренінгу, підведення підсумків	Домашнє завдання по складанню тестів щодо статистичних показників та методів їх оцінки та аналізу за певними напрямками демографічних досліджень	–	–	Раєвцева О. В., Аксьонова І. В.

1	2	3	4	5	6	7
День четвертий						
Вступна	15	1. Налаштування тренінгової групи на роботу, відтворення результатів третього дня тренінгу	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Виступ тренера	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
Основна	45	1. Формування інформаційної бази з певних напрямів страно-вих та регіональ-них демографіч-них досліджень	Вміння пошуку релевантної статистичної інформації	Групова робота, дискусія	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Учасники груп
	30	2. Оцінка, аналіз та виявлення тенденцій у розвитку певних напрямів демографічних процесів	Формування практичних навичок щодо оцінки, аналізу, визначення закономірностей та презентації результатів дослідження за напрямками: • природний рух населення; • механічний рух населення; • відтворення населення; • процеси шлюбності та розлучуваності	Групова робота, дискусія, вправи, супер-візія	Банки візуального супроводження (ноутбук, слайди), інтернет-джерела, ППП "Excel" та "Statistica"	Учасники груп
	10	Перерва				
	65	2. Оцінка, аналіз та виявлення тенденцій у розвитку певних напрямів демографічних процесів	Формування практичних навичок щодо оцінки, аналізу, визначення закономірностей та презентації результатів дослідження за напрямками: • природний рух населення; • механічний рух населення; • відтворення населення; • процеси шлюбності та розлучуваності	Групова робота, дискусія, вправи, супер-візія	Банки візуального супроводження (ноутбук, слайди), інтернет-джерела, ППП "Excel" та "Statistica"	Учасники груп

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
	40	3. Презентація результатів демографічного аналізу	Формування навичок презентації результатів дослідження, ведення дискусії	Презентація, групова дискусія	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Учасники груп
	10	<i>Перерва</i>				
Завершальна	15	1. Завершення роботи в групах	Формування звітів студентів про особистий вклад протягом дня	Вправа, що сприяє засвоєнню знань "Сьогодні я був..."	–	Учасники груп
	30	2. Рефлексія	Отримання зворотного зв'язку від учасників тренінгу	Вправа на засвоєння знань "Інтерв'ю"	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Грачов В. І.
	10	3. Видача завдань для наступного дня тренінгу, підведення підсумків	Домашнє завдання групам по складанню кросвордів щодо основних категорій за певними напрямками демографічних досліджень	–	–	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
День п'ятий						
Вступна	15	1. Налаштування тренінгової групи на роботу, відтворення результатів четвертого дня тренінгу	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Виступ тренера	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
	35	2. Розминка, перевірка домашнього завдання	Розв'язання кросвордів за тематикою тренінгу	Тестування	Банки візуального супроводження (папір, маркери)	Грачов В. І.
Основна	15	1. Міні-лекція "Методи демографічного прогнозування"	Розкриття основних понять щодо різних методів прогнозування демографічних процесів	Презентація викладача-тренера в редакторі Power Point	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.
	10	<i>Перерва</i>				

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
Основна	80	2. Визначення прогностичних тенденцій розвитку певних демографічних процесів	Набуття практичних навичок щодо демографічного та економічного прогнозування процесів	Груповою роботою, моделювання, супервізія	Банки візуального супроводження (ноутбук, слайди), інтернет-джерела, ППП "Excel" та "Statistica"	Учасники груп
	40	3. Складання аналітичної довідки для Верховної ради "Перспективи розвитку населення України до 2020 року"	Набуття компетенцій виконання функцій демографічного аналітика	Груповою роботою, мозковий штурм, дискусія	Банки візуального супроводження (ноутбук, слайди), інтернет-джерела, ППП "Excel" та "Statistica"	Учасники груп
	10	<i>Перерва</i>				
	40	4. Презентація аналітичної довідки	Формування навичок презентації результатів дослідження, ведення дискусії	Презентація, групова дискусія	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Учасники груп
	10	1. Оцінка набутих знань, вмінь, навичок протягом тренінгу	Визначення ефективності проведення тренінгу	Тестування	Персональний навчальний комплекс з демографічної статистики	Учасники тренінгу
Завершальна	5	2. Анкетування щодо форми та змісту проведення тренінгу	Визначення студентами якості проведення тренінгу	Модерація	Анкета, ручка	Раєвська О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.
	10	3. Підведення підсумків проходження тренінгу та завершення роботи	Визначення рівня результативності тренінгу	Вправа "Який був тренінг?"	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Раєвська О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.

Загальна структура тренінгу наведена у табл.4 – 8 за кожним днем тренінгу.

Таблиця 4

Перший день тренінгу

Етап	Час, хвил.	Модуль	Зміст модулю	Технології, вправи	Ресурси (матеріали, обладнання, аудиторія)	Відповідальні (тренери, асистенти)	Очікувані результати
1	2	3	4	5	6	7	8
Вступний	25	Вступ	Визначення основних компетенцій, які мають бути поглиблені протягом тренінгу	Вступне слово. Презентація	Банк візуального супроводження (проектор, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Формування зацікавленості у студентів до проведення подальшої групової роботи, формування свідомості щодо практичної спрямованості завдань тренінгу
	10	Знайомство	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Вправа на знайомство	Бейджики	Аксьонова І. В.	
	10	Правила	Набуття навичок поваги до особистості, до думки іншої людини, дотримання вимог регламенту роботи	Вправа на прийняття правил	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Грачов В. І.	
	20	Очікування	Налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Вправа для визначення очікувань з тренінгу	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт, стікери)	Аксьонова І. В.	
	10	Узгодження графіку роботи	Презентація програми тренінгу	Міні-лекція	Банки візуального супроводження	Грачов В. І.	
Основний	15 30	Актуалізація проблеми Оцінка рівня поінформованості про проблему	Розкриття основних понять щодо статистичного спостереження формування у студентів свідомості про перепис населення. Стимулювання групової взаємодії	Міні-лекція. Розминка по об'єднанню в малі групи. Групова робота. Малювання. Презентація роботи в малих групах	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди, роздатковий матеріал)	Раєвнєва О. В.	Здатність здійснювати спостереження за демографічними явищами та процесами

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8
	85	Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації, розвиток практичних навичок	Формування навичок роботи з Інтернет-джерелами щодо розробки організаційної структури перепису, пошуку нормативних та законодавчих актів, складання демографічного паспорту територій	Рольова гра "Організація та проведення перепису населення в Україні" та презентація результатів роботи груп стейкхолдерів	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд, ноутбук	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В	
Завершальний	45	Рефлексія та завершення роботи	Підведення підсумків роботи груп. Отримання зворотного зв'язку від учасників рольової гри. Домашнє завдання по самостійному формуванню презентацій щодо завдань груп-стейкхолдерів в межах проведення перепису населення	Виступ керівників груп-стейкхолдерів. Шерінг "Що ви отримали за 1 день тренінгу?"	–	Керівники груп Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Засвоєння матеріалу першого дня тренінгу, усвідомлення практичної значущості компетенцій, на засвоєння яких спрямований даний тренінг

Таблиця 5

Другий день тренінгу

Етап	Час, хвил.	Модуль	Зміст модулю	Технології, вправи	Ресурси (матеріали, обладнання, аудиторія)	Відповідальні (тренери, асистенти)	Очікувані результати
1	2	3	4	5	6	7	8
Вступний	15	Вступ	Відтворення результатів першого дня тренінгу, налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Вступне слово	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.	Формування свідомості у студентів щодо практичної спрямованості завдань тренінгу

1	2	3	4	5	6	7	8
Основний	80	Презентація домашнього завдання	Формування навичок роботи в групах, з Інтернет-джерелами щодо узагальнення та систематизації матеріалу по проведенню перепису населення, в редакторі Power Point	Презентація роботи в малих групах	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Представники груп-стейкхолдерів	Практичні вміння та навички щодо розробки плану статистичного спостереження населення, організації його проведення
	100	Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації, розвиток практичних навичок	Формування компетенцій щодо складання плану статистичного спостереження населення країни, навичок роботи в редакторі Power Point	Групова дискусія, презентація роботи в малих групах	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Учасники робочих груп	
	50	Рефлексія та завершення роботи	Підведення підсумків роботи груп. Отримання зворотного зв'язку від учасників тренінгу. Домашнє завдання по складанню тестів щодо питань рольової гри	Вправа, що сприяє засвоєнню знань. Мозковий штурм "Яких компетенцій ви набули сьогодні?"	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Учасники робочих груп Расвнєва О. В. Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Готовність до практичного використання у професійній діяльності набутих компетенцій щодо організації та проведення перепису населення країни

Таблиця 6

Третій день тренінгу

Етап	Час, хвил.	Модуль	Зміст модулю	Технології, вправи	Ресурси (матеріали, обладнання, аудиторія)	Відповідальні (тренери, асистенти)	Очікувані результати
1	2	3	4	5	6	7	8
Вступний	15	Вступ	Відтворення результатів другого дня тренінгу, налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Вступне слово	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнева О. В., Аксьонова І. В.	Формування свідомості у студентів щодо практичної спрямованості завдань тренінгу
Основний	15	Актуалізація проблеми	Розкриття основних понять щодо різних напрямів демографічних досліджень	Міні-лекція	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди), листівки	Аксьонова І. В., Раєвнева О. В.	Здатність формувати систему збалансованих статистичних показників для оцінки та аналізу демографічної ситуації в країні
	10		Стимулювання групової взаємодії	Розминка по об'єднанню в групи			
	155	Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації, розвиток практичних навичок	Формування інформаційно-аналітичного забезпечення та обґрунтування статистичного інструментарію оцінки певних напрямів демографічних досліджень	Групова робота, групова дискусія, мозковий штурм, супервізія, презентація роботи в малих групах	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд, банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Представники робочих груп, Раєвнева О. В., Аксьонова І. В.	

1	2	3	4	5	6	7	8
Завершальний	55	Рефлексія та завершення роботи	Підведення підсумків роботи груп. Отримання зворотного зв'язку від учасників тренінгу. Домашнє завдання по складанню тестів щодо питань формування системи статистичних показників та методів їх дослідження стосовно демографічної ситуації	Вправа, що сприяє засвоєнню знань. Мозковий штурм "Яких компетенцій ви набули сьогодні?"	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Учасники робочих груп Раєвнєва О. В. Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Готовність до практичного використання у професійній діяльності набутих компетенцій щодо систематизації методів аналізу в демографічних дослідженнях та формування системи показників за певними напрямками цих досліджень

Таблиця 7

Четвертий день тренінгу

Етап	Час, хвил.	Модуль	Зміст модулю	Технології, вправи	Ресурси (матеріали, обладнання, аудиторія)	Відповідальні (тренери, асистенти)	Очікувані результати
1	2	3	4	5	6	7	8
Вступний	15	Вступ	Відтворення результатів третього дня тренінгу, налаштування студентів на подальшу роботу в групах	Вступне слово	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.	Формування свідомості у студентів щодо практичної спрямованості завдань тренінгу

1	2	3	4	5	6	7	8
Основний	45	Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації	Формування інформаційної бази з певних напрямів странових та регіональних демографічних досліджень, формування навичок пошуку релевантної статистичної інформації	Груповою робота, дискусія	Інтернет-джерела, бібліотечний фонд	Учасники груп	Здатність щодо виявлення статистичних закономірностей в процесах природного та механічного руху населення, здатність до використання сучасних пакетів прикладних програм для діагностики демографічних явищ і процесів
	135	Розвиток практичних навичок	Формування практичних навичок щодо оцінки, аналізу, визначення закономірностей та презентації результатів дослідження за певними напрямками демографічних досліджень	Груповою робота, дискусія, вправи, супервізія, презентація роботи в малих групах	Банки візуального супроводження (ноутбук, слайди), Інтернет-джерела, ППП "Excel" та "Statistica"	Учасники груп, Раєвська О. В., Аксьонова І. В.	
	55	Рефлексія та завершення роботи	Підведення підсумків роботи груп Отримання зворотного зв'язку від учасників тренінгу. Домашнє завдання по складанню кросвордів щодо основних категорій за певними напрямками демографічних досліджень	Вправи, що сприяють засвоєнню знань	Банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Учасники робочих груп Раєвська О. В. Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Готовність до практичного використання у професійній діяльності набутих компетенцій щодо систематизації, групування, аналізу інформації з демографічних досліджень

Таблиця 8

П'ятий день тренінгу

Етап	Час, хвил.	Модуль	Зміст модулю	Технології, вправи	Ресурси (матеріали, обладнання, аудиторія)	Відповідальні (тренери, асистенти)	Очікувані результати
Вступний	15 35	Вступ	Відтворення результатів четвертого дня тренінгу, налаштування студентів на подальшу роботу в групах, перевірка домашнього завдання (кросвордів)	Вступне слово. Тестування	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди, папір маркери), фліпчарт	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Формування свідомості у студентів щодо практичної спрямованості завдань тренінгу
Основний	15	Актуалізація проблеми	Розкриття основних понять щодо різних методів прогнозування демографічних процесів	Міні-лекція	Банки візуального супроводження (проектор, ноутбук, слайди)	Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.	Здатність до побудови прогностичних моделей у демографічних дослідженнях
	80 80	Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації, розвиток практичних навичок	Визначення прогнозних тенденцій розвитку певних демографічних процесів, формування навичок щодо демографічного та економіко-статистичного прогнозування процесів, складання аналітичних довідок та презентації результатів дослідження	Групова робота, моделювання, мозковий штурм, супервізія, презентація роботи в малих групах	Банки візуального супроводження (ноутбук, слайди), Інтернет-джерела, ППП "Excel" та "Statistica"	Учасники груп, Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В.	
Завершальний	25	Рефлексія та підведення підсумів проходження тренінгу	Визначення ефективності, якості та рівня результативності проведення тренінгу	Тестування, модерація, вправа "Який був тренінг?"	Персональний навчальний комплекс з демографічної статистики, анкета щодо форми та змісту проведення тренінгу, банки візуального супроводження (папір, маркери, фліпчарт)	Учасники тренінгу, Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В., Грачов В. І.	Набуття розуміння про актуальність існування посади демограф-аналітик

5. Самостійна робота студентів в мережах тренінгу

Виходячи з обґрунтування компетентісного підходу як певної направленості щодо удосконалення СРС, буде правомірним визначати:

об'єкт СРС протягом тренінгу – як систему професійної підготовки студентів;

предмет СРС протягом тренінгу – як педагогічні умови організації СРС у руслі компетентісної моделі професійної підготовки студентів;

мету СРС протягом тренінгу – як теоретичне обґрунтування моделі організації СРС на основі компетентісного підходу в навчанні.

Основна задача СРС – утворення психолого-дидактичних умов розвитку інтелектуальної ініціативи й мислення у студентів.

Основний принцип організації СРС в межах тренінгу – переведення всіх студентів на індивідуальну роботу, що передбачає перехід від формального виконання окремих завдань (при пасивній ролі студента) до пізнавальної активності та формування власної думки при вирішенні поставлених проблемних питань та завдань.

Управління СРС в межах тренінгу здійснюється за умов взаємозв'язку таких його функцій як: **мотивація – планування – організація – контроль**.

Організація СРС в межах тренінгу становить єдність двох взаємозв'язаних **видів СРС**:

аудиторної СРС;

позааудиторної СРС.

Як аудиторна, так й позааудиторна СРС в свою чергу підрозділяється на:

академічну роботу (по виконанню стереотипних, діагностичних та евристичних завдань);

творчу роботу (що спонукає до самостійного мислення та систематизації набутих раніше знань з метою прийняття певного рішення завдання чи проблеми).

Враховуючи націленість тренінгу на індивідуалізацію завдань, що повинен виконати студент задля розкриття своїх професійних й творчих здібностей буде правомірним в подальшому акцентувати увагу на таких **формах СРС**:

самоорганізація та самоосвіта;

пошук необхідної інформації за темою тренінгу;

написання аналітичної доповіді;

складання тестів, кросворду та інших завдань для самодіагностики;
 проведення аналітичних розрахунків;
 вирішення ситуаційних професійних завдань;
 виконання розрахунково-графічних робіт з використанням ППП;
 презентація завдань (проблемних питань);
 складання аналітичного звіту (довідки) та інших видів звітів з тренінгу.

Кожна з перерахованих форм, на погляд викладача-тренера та в узгодженні з програмою тренінгу, може бути представлена як індивідуальне або групове завдання.

6. Система контролю отриманих компетенцій та оцінювання результативності тренінгу

Система контролю та оцінювання результатів тренінгу включає дві частини: контроль та оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, яка спрямована на виконання домашніх завдань і аудиторної самостійної роботи студентів, що спрямована на виконання завдань тренінгу. Розподіл часу на позааудиторну СРС з тренінгу наведено в табл. 9.

Оцінка аудиторної СРС щодо результативності тренінгу проводиться через оцінку рівня набутих та закріплених компетенцій, табл. 10.

Таким чином, елементами контролю вмінь, навичок, компетенцій є: перевірка, тобто виявлення вмінь, навичок та компетенцій; оцінювання, тобто вимірювання вмінь, навичок та компетенцій та облік, тобто фіксування результатів у вигляді оцінок (балів).

Таблиця 9

Тематика та форми контролю позааудиторної СРС в межах тренінгу

1	2	3	4	5	6
1 день	Формування основних положень щодо проведення перепису населення в межах певних груп стейкхолдерів рольової гри	Вид – позааудиторна; форма – робота з літературою, Інтернет-джерелами, підготовка до презентації	6 годин	2 день тренінгу	Перевірка правильності виконання завдання; обговорення результатів роботи груп; оцінка презентацій груп

1	2	3	4	5	6
2 день	Розробка тестових завдань щодо питань рольової гри	Вид – позааудиторна; форма – робота з літературою та результатами 1 дня тренінгу; Інтернет-джерелами; підготовка до 2 дня тренінгу	6 годин	3 день тренінгу	Перевірка правильності виконання домашнього завдання
3 день	Розробка тестових завдань щодо показників та методів аналізу різних напрямів демографічних досліджень	Вид – позааудиторна; форма – робота з літературою та результатами 3 дня тренінгу; Інтернет-джерелами; підготовка до 4 дня тренінгу	6 годин	4 день тренінгу	Перевірка правильності виконання домашнього завдання
4 день	Розробка кросвордів щодо основних категорій визначених напрямів демографічних досліджень	Вид – позааудиторна; форма – робота з літературою та результатами 4 дня тренінгу; Інтернет-джерелами; підготовка до 5 дня тренінгу	6 годин	5 день тренінгу	Перевірка правильності виконання домашнього завдання

Таблица 10

**Форми контролю та оцінювання аудиторної СРС
в межах даного тренінгу**

Компетенція	Зміст компетенції	Форми контролю та оцінювання
1	2	3
Предметні та аналітичні	Здатність до використання на практиці набутих професійних вмінь та навичок	Рівень знання теоретичного матеріалу. Вміння розробляти план статистичного спостереження. Вміння використовувати методи демографічної статистики для оцінки та аналізу процесів. Вміння використовувати ППП для вирішення поставлених завдань. Вміння виявляти структурно-логічні закономірності в демографічних процесах. Вміння виявляти прогностичні тенденції в демографічних процесах

1	2	3
Комуніка- тивні	Здатність до активної роботи в групах	Вміння працювати в команді. Вміння вести дискусію. Вміння використовувати інтернет-ресурси та ППП для швидкого пошуку та оцінки релевант- ної статистичної інформації. Вміння якісно презентувати колективне рішення
Особистісні	Здатність приймати самос- тійні рішення, здатність до творчого підходу у вирішенні завдань, здатність дотри- мання загальних правил та регламенту роботи	Вміння виразити колективне рішення, проявити якості лідера. Елементи творчого підходу у вирішенні постав- лених завдань. Своєчасність приходу на тренінг. Поведінка в аудиторії у відповідності із прийнятими правилами. Відвідуваність тренінгу

Оцінювання тренінгу включає дві частини:

оцінювання самого тренінгу;

оцінка успішності студента-учасника тренінгу.

Критерії оцінювання тренінгу включають:

оцінку процесу проведення тренінгу (активність учасників, регламент, структура, умови проведення, організація проведення, атмосфера проведення);

оцінку змісту тренінгу (відповідність тематиці, професійна спрямованість, правильність підбора вправ, наявність роздаткового матеріалу);

оцінку роботи тренера (управління аудиторією, злагодженість роботи, компетентність);

результативність тренінгу (сформовані компетенції, відповідність між отриманими результатами й очікуваннями учасників).

Інформацію про ефективність тренінгу можна отримати за допомогою бланків зворотного зв'язку (анкет). Нижче наведено приклад такої анкети, яка роздається учасникам тренінгу в останній день, заповнюється ними і потім аналізується викладачами-тренерами з метою усунення можливих недоліків.

*Приклад анкети щодо визначення учасниками якості
та ефективності проведення тренінгу*

Назва тренінгу _____

Будь ласка, допоможіть нам оцінити проведений тренінг. Відповідайте на запитання й поділіться з нами своїми думками й зауваженнями.

1. Наскільки відповідав зміст тренінгу вашим потребам та інтересам? Потрібне підкресліть.

Значною мірою.

Дуже мало.

2. Як би ви оцінили такі пункти? (4 – дуже добре, 3 – достатньо, 2 – слабо, 1 – дуже погано):

Актуальність _____

Інформативність _____

Практична націленість _____

Стиль викладення матеріалу _____

3. Як би ви оцінили роботу викладача-тренера? Потрібне обведіть.

Незадовільно 1 2 3 4 5 Відмінно.

4. Що було для вас:

Найбільш корисно _____

Найменш корисно _____

Яке ваше загальне враження від тренінгу? Потрібне підкресліть.

Дуже сподобалося

Нормально

Марнування часу

6. Зауваження, побажання, пропозиції _____

Оцінка успішності студента-учасника тренінгу включає:

знання теоретичного матеріалу дисципліни, здатність його застосовувати;

професійні вміння;

здатність самостійно діяти (компетенції).

У межах тренінгу оцінювання вмінь, навичок та компетенцій здійснюється за накопиченням оцінок (балів) за кожний день тренінгу, а потім отримання середньої арифметичної оцінки.

У табл. 11 наведено критерії оцінки результатів участі студента у тренінгу, що проявляються через виконання певних видів робіт та об'єднують в собі форми контролю та оцінювання предметних аналітичних, комунікативних та особистісних компетенцій, наведених в табл. 10.

**Критерії оцінювання певних видів робіт, що виконуються
студентами під час тренінгу**

Вид роботи	Критерії оцінювання	Бали
Групова робота (оцінюється кожний учасник тренінгу окремо)	1. Володіння базою знань, понятійним та методичним апаратом з напрямів, які досліджуються.	2
	2. Активність та ініціативність, вміння ставити запитання до ситуації, що розглядається.	1
	3. Конструктивність та оригінальність пропозицій, творчий підхід до вирішення проблеми.	2
	4. Вияви відповідальності, проявлення якостей лідера.	1
	5. Вміння використовувати Інтернет-ресурси та ППП для пошуку, обробки й аналізу інформації, використання цікавого додаткового матеріалу, статистичних даних для аргументації своїх пропозицій.	2
	6. Толерантність у сприйманні різних точок зору, вміння вести дискусію, чітко, логічно і структуровано викладати свою пропозицію в процесі обговорення.	2
	7. Вміння працювати в команді (вклад в роботу групи), вміння зробити кожний елемент групової роботи самостійно.	2
Презентація роботи в малих групах (оцінюється вся мала група)	1. Змістовність презентації.	3
	2. Обґрунтованість пропозицій та висновків.	3
	3. Форма подання інформації, наявність мультимедійних ефектів.	2
	4. Лаконічність.	2
	5. Вміння презентувати колективне рішення (якість виступу, участь у докладі)	2
Розробка тестів, кресвордів (оцінюється кожний учасник тренінгу окремо)	1. Нестандартний підхід.	3
	2. Своєчасність виконання завдання.	3
	3. Адекватне застосування набутих знань, вмінь та навичок.	3
	4. Відповідність правилам виконання (складання) подібних завдань	3
Дотримання організаційних умов тренінгу (оцінюється кожний учасник тренінгу окремо)	1. Своєчасність приходу на тренінг.	4
	2. Поведінка в аудиторії у відповідності із прийнятими правилами.	4
	3. Регулярність відвідування тренінгу	4

Наведена система оцінювання діяльності студентів під час тренінгу дозволяє об'єктивно оцінити рівень сформованих у них компетенцій, а отже, зробити висновок щодо ефективності проведеного тренінгу, співвідношення між отриманими результатами та очікуваннями учасників.

Рекомендована література

1. Артюшина М. В. Групова навчальна діяльність студентів у підвищенні рівня професійної підготовки фахівців / М. В. Артюшина // неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-метод. журнал. – 2001. – Вип. 3. – С. 96–104.
2. Афанасьєв М. В. Тренінг формування компетенцій з економіки підприємства: навч. посібн. / М. В. Афанасьєв, І. В. Гондарєва, Д. О. Тищенко – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2010. – 328 с.
3. Булах І. Методи контролю та оцінювання рівня знань / Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / І. Булах. – К. : Вид. дім "KM Academia", 1997. – С. 169–185.
4. Вачков И. В. Основы группового тренинга. Психотехники : учебн. пособ. – М. : "Ось-89", 2001. – 224 с.
5. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті / Г. О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.
6. Лесли Р. Развитие навыков тренинга / Р. Лесли. – СПб. : Питер, 2002. – 208 с.
7. Льюис Д. Тренинг эффективного общения / Д. Льюис. – М. : ЭСКО-Пресс, 1996. – 256 с.
8. Новікова Л. М. Тренінг як засіб активізації навчання у вищій школі / Л. М. Новікова. – Павлоград, 2008. – 110 с.
9. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен ; пер. с англ. – М. : Когито-центр, 2002. – 396 с.
10. Торн К. Тренинг. Настольная книга тренера / К. Торн, Д. Маккей. – СПб. : Питер, 2002. – 208 с.
11. Фопель К. Технология ведения тренинга. Теория и практика / К. Фопель ; пер. с нем. – М. : Генезис, 2003. – 272 с.
12. Фопель К. Энергия паузы: Психологические игры и упражнения : практ. пособ. / К. Фопель ; пер. с нем. – М. : Генезис, 2003. – 240 с.
13. Шеремета П. "Кейс-метод": з досвіду викладання в українській бізнес-школі / П. Шеремета, Г. Каніщенко. – К., 2006. – 274 с.

Зміст

Вступ	3
1. Компетенційна база тренінгу	5
2. Підготовчий етап тренінгової діяльності	11
3. Змістовна структура тренінгу	12
4. Організаційна та загальна структура тренінгу	12
5. Самостійна робота студентів в межах тренінгу	31
6. Система контролю отриманих компетенцій та оцінка результативності тренінгу	32
Рекомендована література	37

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації до проведення тренінгу
"ДІАГНОСТИКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ:
ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ"
для студентів 3 курсу
напряму підготовки 6.030506 "Прикладна статистика"
денної форми навчання**

Укладачі: **Раєвська** Олена Валентинівна
Аксьонова Ірина Вікторівна
Грачов Володимир Іванович

Відповідальний за випуск **Раєвська О. В.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2012 р. Поз. № 410.

Підп. до друку

Формат 60x90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 3,13. Тираж

прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*

**Методичні рекомендації
до проведення тренінгу
"ДІАГНОСТИКА ТЕНДЕНЦІЙ
РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ: ПОГЛЯД
У МАЙБУТНЄ"
для студентів 3 курсу
напряму підготовки 6.030506 "Прикладна статистика"
денної форми навчання**